

Ghoosstraat 6, Heusden, gemeente Heusden-Zolder

Een Archeologienota

Auteur:

A. Schoups (bureaustudie)

W. De Roeck (veldwerkleider)

Autorisatie:

X. Alma (OE/ERK/Archeoloog/2016/00094)

Colofon

VEC Nota 638

Ghoosstraat 6, Heusden, gemeente Heusden-Zolder

Vlaams Erfgoed Centrum bvba

Auteurs: A. Schoups, W. De Roeck & X. Alma

In opdracht van: Vertrouwelijk

Foto's en tekeningen: Vlaams Erfgoed Centrum, tenzij anders vermeld

© Vlaams Erfgoed Centrum bvba, Geel, juli '19

Niets uit deze uitgave mag vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie of welke wijze dan ook zonder voorafgaandelijke schriftelijke toestemming van Vlaams Erfgoed Centrum bvba.

Vlaams Erfgoed Centrum bvba aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek

ISSN 2506-7486

Vlaams Erfgoed Centrum

Liesdonk 5

2440, Geel

Tel +32 (0)14 95 34 70

info@vlaamserfgoedcentrum.be

www.vlaamserfgoedcentrum.be

Inhoud

1	Verslag van resultaten van het bureauonderzoek	5
1.1	Beschrijvend gedeelte	5
1.1.1	Administratieve gegevens	6
1.1.2	Archeologische voorkennis	7
1.1.3	Huidig gebruik	7
1.1.4	Beschrijving van de geplande werken	10
1.1.5	Juridisch kader	11
1.1.6	Doelstelling en vraagstelling	12
1.2	Assessmentrapport	14
1.2.1	Beschrijving van de aardwetenschappelijke waarden	14
1.2.2	Beschrijving van bekende archeologische waarden	19
1.2.3	Beschrijving van de historische situatie, mogelijke verstoringen en bouwhistorische waarden	21
1.2.4	Potentieel tot kennisvermeerdering, verwachting en conclusie	30
1.2.5	Samenvatting	31
	Literatuur	33

Tabel 1. Overzicht van de verschillende (pre)historische perioden.

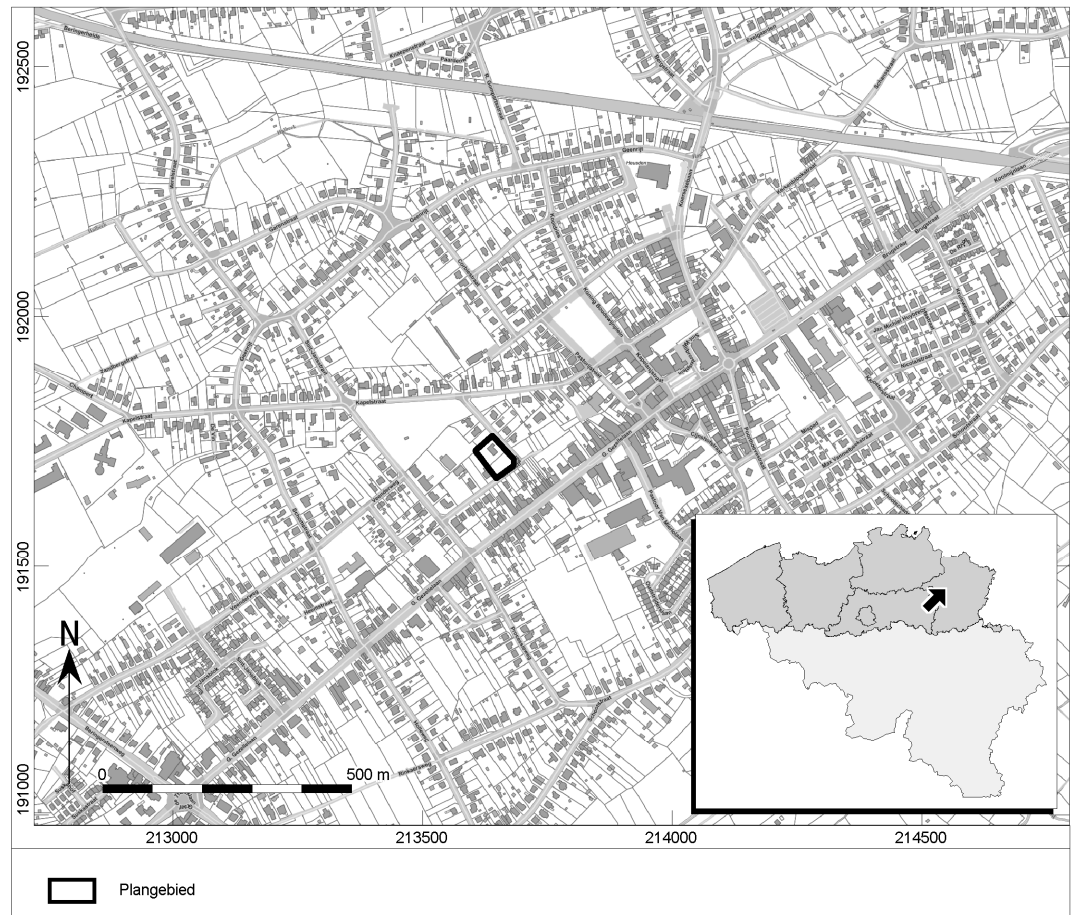
Periode	Tijd in jaren	
Nieuwste tijd:		19 ^e E - heden
Nieuwe tijd:		16 ^e E - 18 ^e E na Chr.
Middeleeuwen:		5 ^e E - 15 ^e E na Chr.
Late Middeleeuwen	13 ^e E - 15 ^e E na Chr.	
Volle Middeleeuwen	10 ^e E - 12 ^e E na Chr.	
Vroege Middeleeuwen C / Karolingische periode	8 ^e E - 9 ^e E na Chr.	
Vroege Middeleeuwen B / Merovingische periode	6 ^e E - 8 ^e E na Chr.	
Vroege Middeleeuwen A / Frankische periode	5 ^e E na Chr.	
Romeinse tijd:		57 voor Chr. - 402 na Chr.
IJzertijd:		800 - 57 voor Chr.
Late IJzertijd	250 - 57 voor Chr.	
Midden-IJzertijd	475/450 - 250 voor Chr.	
Vroege IJzertijd	800 - 475/450 voor Chr.	
Bronstijd:		2100/2000 - 800 voor Chr.
Neolithicum (Jonge Steentijd):		5300 - 2000 voor Chr.
Finaal-Neolithicum	3000 - 2000 voor Chr.	
Laat-Neolithicum	3500 - 3000 voor Chr.	
Midden-Neolithicum	4500 - 3500 voor Chr.	
Vroeg-Neolithicum	5300 - 4800 voor Chr.	
Mesolithicum (Midden-Steentijd):		ca. 9500 - 4000 voor Chr.
Paleolithicum (Oude Steentijd):		tot 10 000 voor Chr.

Bron: Onderzoeksbaldans Vlaanderen

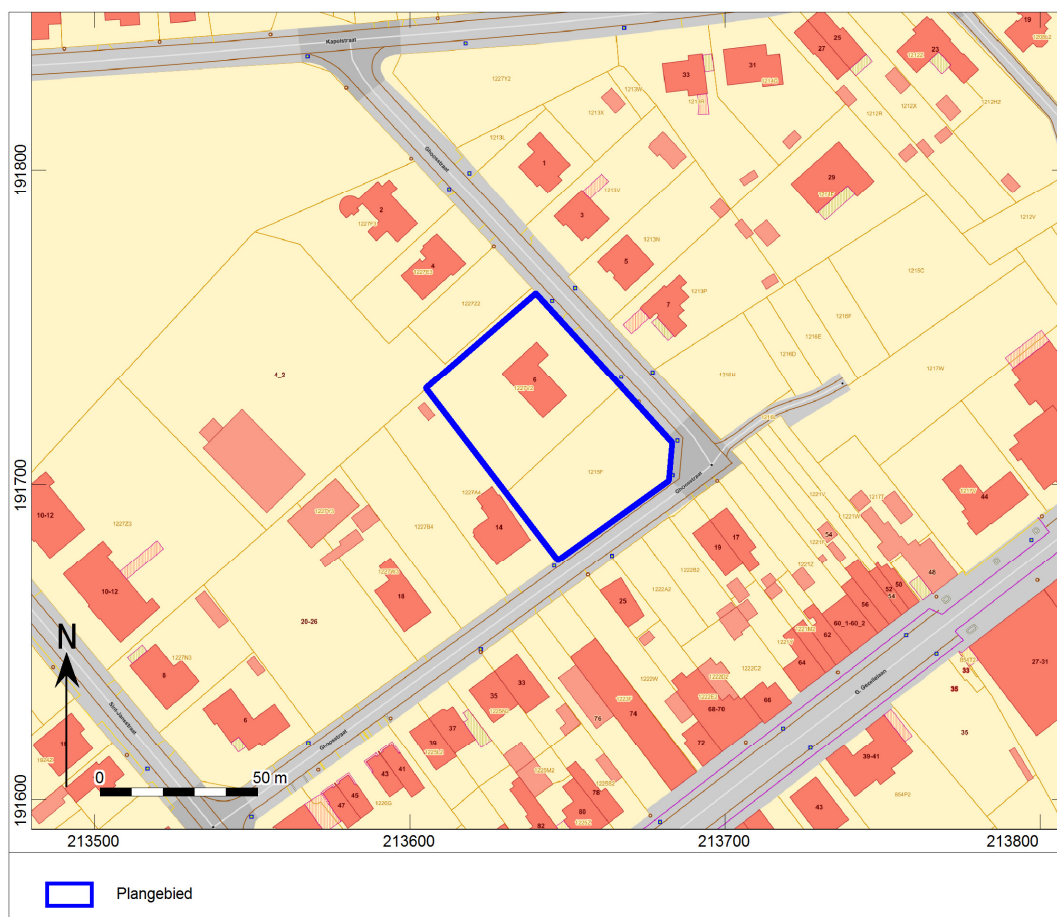
1 Verslag van resultaten van het bureauonderzoek

1.1 Beschrijvend gedeelte

In opdracht heeft het Vlaams Erfgoed Centrum in juli 2019 een archeologienota opgesteld naar de archeologische waarde van de locatie Ghoosstraat 6 te Heusden in de gemeente Heusden-Zolder (afb. 1 en 2). De archeologienota bestaat uit een bureauonderzoek en is uitgevoerd naar aanleiding van de voorgenomen verkavelingsplannen.

Afb. 1. Locatiekaart van het plangebied.

Afb. 2. Aanduiding van het uit te voeren archeologisch onderzoek op het plan van de bestaande toestand op het terrein.

1.1.1 Administratieve gegevens

Uitgevoerde fasen binnen archeologienota:	Bureauonderzoek
Aanleiding:	Verkavelingsplannen
Locatie:	Ghoosstraat 6
Plaats:	Heusden
Gemeente:	Heusden-Zolder
Provincie:	Limburg
Kadastrale gegevens:	Gemeente Heusden-Zolder, afdeling 1, sectie A, nummers 1215f en 1227v2.
Diepte bodemverstoring	Minimum 80cm -mv
Oppervlakte plangebied	3510m ² / 0,35ha
Coördinaten (<i>bounding box</i> ; Lambertcoördinaten (EPSG:31370))	213.605,5 / 191.730,4 213.639,6 / 191.761,1 213.683,3 / 191.712,8 213.647,3 / 191.676,4
Projectcode	2019F291
VEC-projectcode:	5010237

Auteur:	X. Alma (OE/ERK/Archeoloog/2016/00094) A. Schoups (bureaustudie) W. De Roeck (veldwerkleider)
Autorisatie: ¹	X. Alma (OE/ERK/Archeoloog/2016/00094)
Begindatum onderzoek:	12 juli 2019
Einddatum onderzoek:	30 juli 2019
Beheer en plaats documentatie:	Vlaams Erfgoed Centrum Liesdonk 5 2440 Geel
Relevante thesaurustermen:	Steentijd, Metaaltijden, Romeinse Tijd, Middeleeuwen, bureauonderzoek.

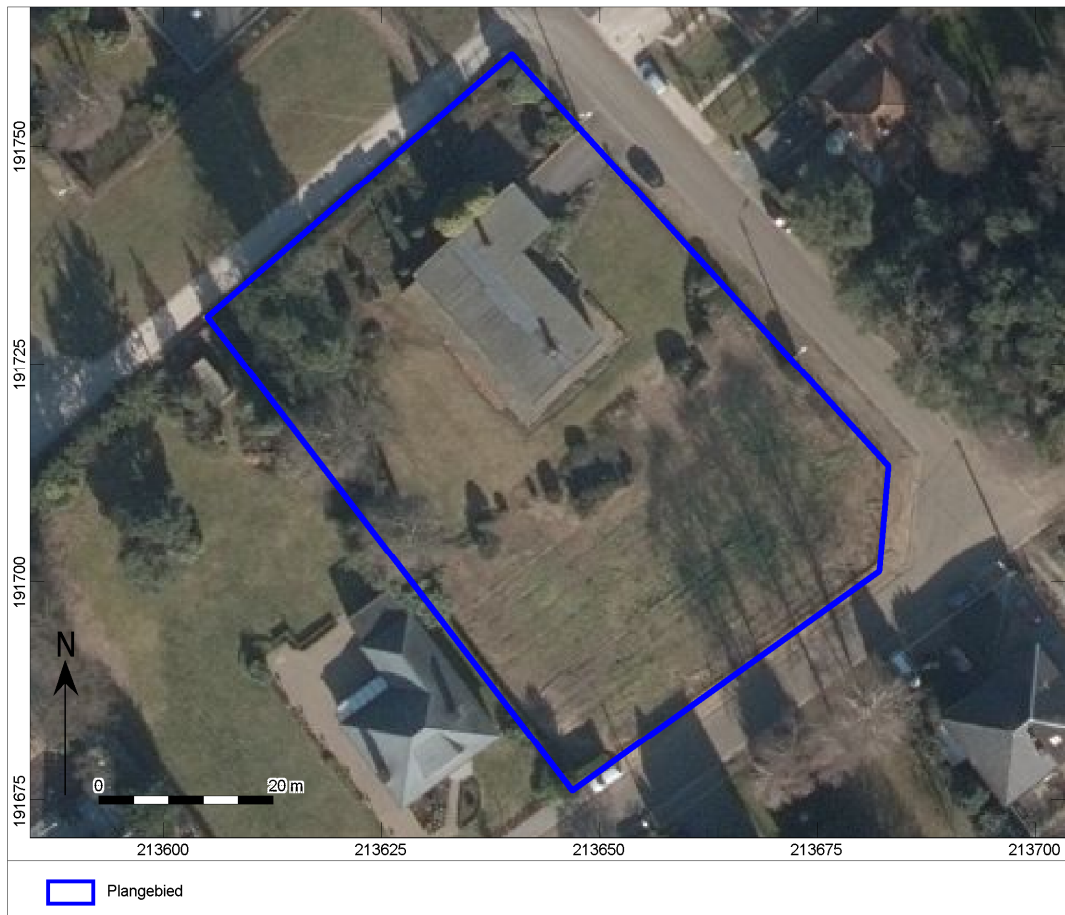
1.1.2 Archeologische voorkennis

Voor zover bekend, werden nog geen archeologische onderzoeken uitgevoerd binnen het plangebied.

1.1.3 Huidig gebruik

Volgens het gewestplan is het plangebied volledig in een woongebied gelegen. In het noorden van het gebied is reeds gebouw gelegen. Deze woning wordt via een verharde oprit met de Ghoosstraat verbonden. Verder is het terrein niet bebouwd. In het zuidoosten was in het verleden een bos gelegen (zie oude luchtfoto's – afb. 19 - 21), maar dit bos werd reeds gerooid.

¹ Xander Alma is een werknemer bij ADC ArcheoProjecten BV. ADC ArcheoProjecten voert onderzoek in onderaanneming uit voor het Vlaams Erfgoed Centrum.

Afb. 3. Het plangebied op de luchtfoto uit 2018.

Afb. 4. Foto van het bestaande gebouw (uit het noordoosten getrokken).

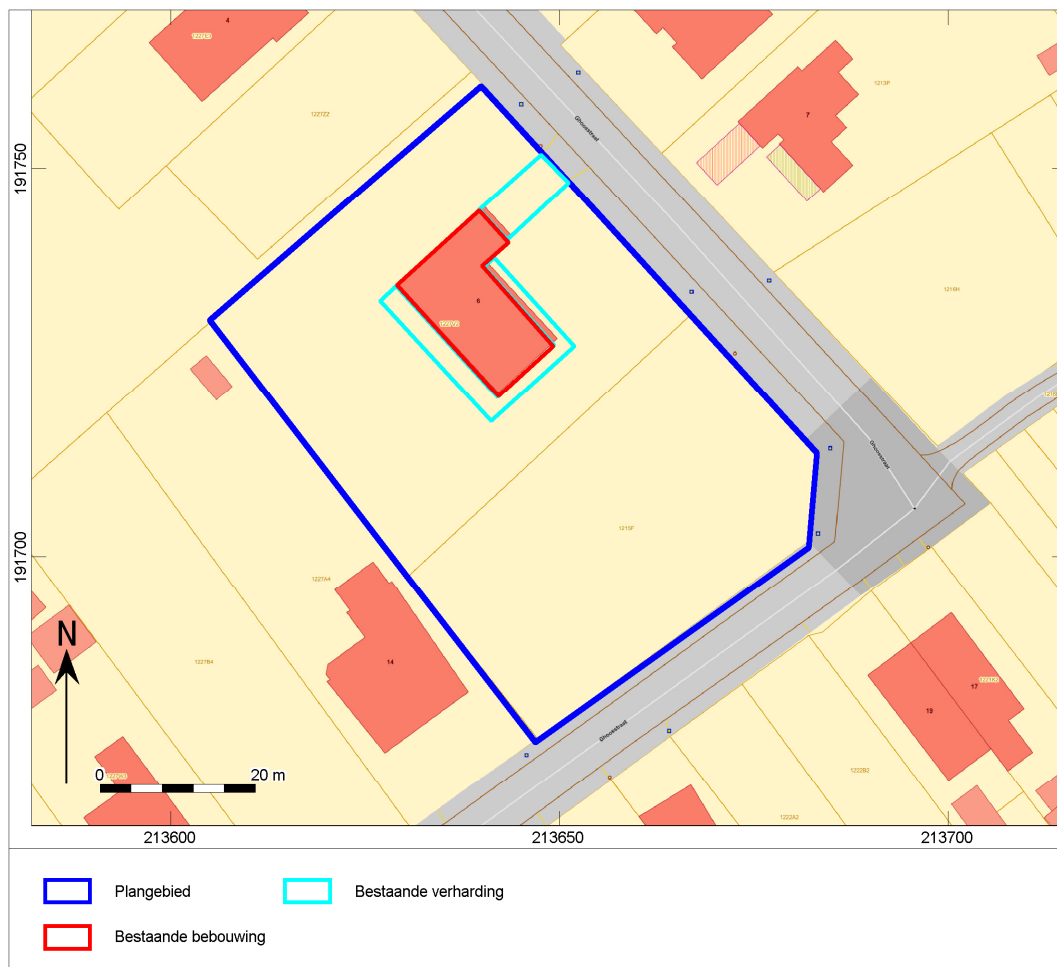
Afb. 5. Foto braakliggend terrein en bestaande gebouw (uit het zuiden getrokken).

Afb. 6. Foto braakliggend terrein en bestaande gebouw (uit het oosten getrokken).

De bestaande woning is niet onderkelderd. De exacte diepte van de bodemverstoring ter hoogte van het bestaande gebouw is niet gekend. Vermoedelijk dient echter rekening gehouden te worden met een verstoring tot minstens 60cm –mv. Ter hoogte van de bestaande verharding is de exacte bodemverstoring

eveneens niet gekend. Vermoedelijk dient echter rekening gehouden te worden met een verstoring tot minstens 20cm –mv.

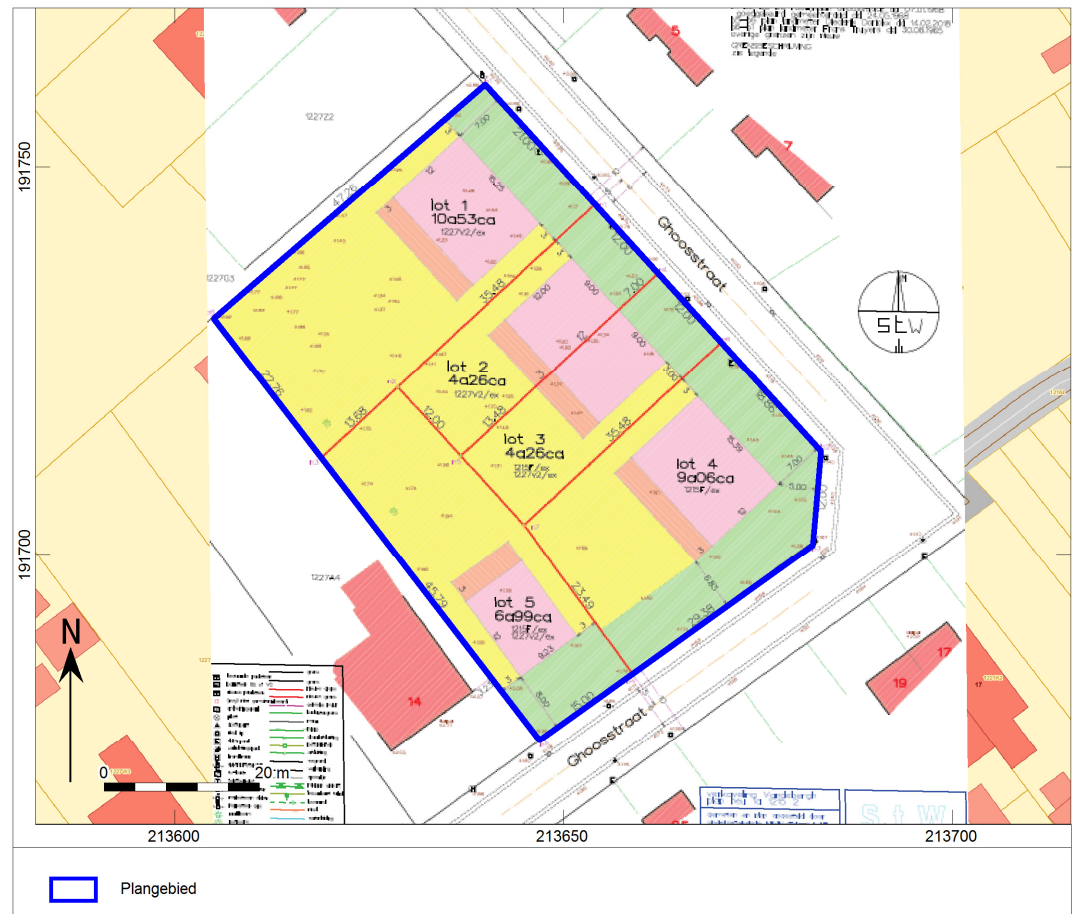

Afb. 7. Locatiekaart van het plangebied met locaties van de vermoedelijk verstoorde zones.

Er werd nog geen milieuhygiënisch onderzoek uitgevoerd binnen het plangebied. In het kader van het onderzoek werden ook nog geen gegevens met betrekking tot de aanwezigheid van ondergrondse kabels en leidingen opgevraagd bij het KLIP. De nutsleidingen zouden zich echter op maximum 80cm –mv bevinden, maar de ligging is niet gekend.

1.1.4 Beschrijving van de geplande werken

Het doel van de geplande werken is om het plangebied te verkavelen in functie van woningbouw (afb. 8). Er zullen vijf nieuwe loten gecreëerd worden. De oppervlakte van de verschillende loten zal variëren tussen 426m² en 1053m². Aangezien alle geplande loten aan de voldoende uitgeruste Ghoosstraat grenzen, wordt geen nieuwe wegenis gepland binnen het plangebied.

Afb. 8. Technische tekening van de geplande situatie.

Het plangebied zal verstoord worden als gevolg van de funderings- en bouwwerken, maar ook door de aanleg van ondergrondse infrastructuur, zoals kabels en leidingen. De bodemverstoring ten gevolge van de woningbouw is afhankelijk van de latere bouwvoorwaarden en is momenteel nog niet gekend. Het is dus nog niet geweten of er al dan niet kelders aangelegd zullen worden onder de nieuwe woningen. Hierdoor kan er enkel uitgegaan worden van een minimumverstoring van 0,8m –mv.

Rond de woningen worden tuinzones voorzien. Binnen deze zones kunnen structuren zoals een oprit, een tuinhuis en dergelijke voorzien worden. Ook deze ingrepen zullen een zekere bodemverstoring tot gevolg hebben.

De consequentie van de voorgenomen ingreep kan zijn dat eventuele aanwezige waardevolle archeologische resten in de ondergrond worden aangetast.

1.1.5 Juridisch kader

Artikel 5.4.2. (01/04/2019 -)

De verlener van de omgevingsvergunning voor stedenbouwkundige handelingen of voor het verkavelen van gronden neemt, behoudens in de gevallen omschreven in artikel 5.4.1, derde lid, en artikel 5.4.2, vierde en vijfde lid, het naleven van de archeologienota waarvan akte is genomen en van dit decreet op als voorwaarde in de vergunning. De werken in de archeologienota waarvan akte is genomen overeenkomstig artikel 5.4.9 en in de nota waarvan akte is genomen overeenkomstig artikel 5.4.17 worden geacht te zijn vergund.

Een afschrift van de stedenbouwkundige vergunning of verkavelingsvergunning of van de omgevingsvergunning voor stedenbouwkundige handelingen of voor het verkavelen van gronden waarin het

naleven van de archeologienota waarvan akte is genomen als voorwaarde wordt opgenomen, wordt door de vergunningverlener binnen een ordetermin van tien dagen en schriftelijk bezorgd aan het agentschap.

De verlener in eerste of laatste administratieve aanleg van de omgevingsvergunning voor stedenbouwkundige handelingen of de omgevingsvergunning voor het verkavelen van gronden kan over een vergunningsaanvraag als vermeld in artikel 5.4.1 en 5.4.2 van dit decreet, waarbij een gemelde archeologienota toegevoegd is, alleen maar een beslissing nemen binnen de vervaltermijnen, vermeld in artikel 32, § 1, § 2 en § 3, artikel 46, § 1, en artikel 66, § 1, § 2, § 2/1 en § 3, van het decreet van 25 april 2014 betreffende de omgevingsvergunning, als de aktename van de gemelde archeologienota bezorgd is door de vergunningsaanvrager voorafgaand aan het verlenen van de vergunning.

De archeologienota werd vervaardigd naar aanleiding van een aanvraag voor een verkavelingsvergunning. Op basis van de ligging van het plangebied geheel in een nog niet vastgestelde zone, geldt een verplichting voor het opstellen van een archeologienota bij een gezamenlijke perceeloppervlak groter of gelijk aan 3000m². Aangezien de percelen in het te ontwikkelen gebied in totaal een oppervlakte van 3510m² beslaan, en daarmee de maximale onderzoeksgrenzen worden overschreden, dient de initiatiefnemer een bekrachtigde archeologienota te laten opmaken.²

Het vaststellen van de archeologische waarde van een plangebied dient te gebeuren op grond van de Code van Goede Praktijk voor de uitvoering van en rapportering over archeologisch vooronderzoek en archeologische opgravingen en het gebruik van metaaldetector (versie 2.0). Het doel van de Code is om als een minimale standaard te dienen voor de kwaliteit van archeologisch onderzoek en het gebruik van metaaldetectoren in Vlaanderen.³

De eventuele vondsten en bijhorende documentatie die tijdens het archeologisch onderzoek worden verzameld, zullen voorlopig worden bewaard bij Vlaams Erfgoed Centrum bvba. Na afronding van het totale onderzoek zullen de vondsten en data worden overgedragen.

1.1.6 Doelstelling en vraagstelling

Voor het bureauonderzoek zijn de volgende onderzoeksvragen opgesteld:

- *Zijn mogelijk archeologische waarden in het plangebied aanwezig, en zo ja, wat is de specifieke archeologische verwachting?*
- *Worden mogelijk archeologische resten bedreigd door de geplande werkzaamheden?*
- *Is het plangebied voldoende onderzocht en zo nee, welke vorm van nader archeologisch onderzoek kan worden geadviseerd?*

Het bureauonderzoek vormt binnen de archeologienota de eerste stap in het vaststellen van de archeologische waarde van het gebied. Het doel van het bureauonderzoek is het aan de hand van schriftelijke bronnen verwerven van informatie over bekende en/of verwachte archeologische waarden in het plangebied, om daarmee te komen tot een gespecificeerde archeologische verwachting. Daarbij worden onder andere de Centrale Archeologische Inventaris (CAI), relevante historische kaarten en informatiebronnen omtrent de ondergrond gebruikt.

De beschrijving van de historische, archeologische en aardwetenschappelijke informatie is gebaseerd op het volgende bronmateriaal:

² <https://geo.onroenderfgoed.be>

³ Agentschap Onroerend Erfgoed, 2016

Aardkundige gegevens:

- Tertiaire kaart
- Quartairgeologische kaart 1:50.000
- Geomorfologische kaart
- Bodemkaart 1:50.000
- Erosiekaart
- Hoogteverloopkaarten
- Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen
- Profielbeschrijvingen opgesteld bij opmaak van de bodemkaart

Archeologische gegevens:

- Centrale Archeologische Inventaris (CAI)

Historische gegevens:

- Kadasterplan
- Ferraris kaarten uit 1771-1778
- Atlas der buurtwegen 1840-1850
- Vandermaelenkaart 1846-1854
- Topografische kaart
- Luchtfoto's 1979-2018

Externe partijen:

- Input Onroerend Erfgoed
- Regio-experts
- Literatuur
- Gemeente
- Amateurarcheologen en heemkundekringen
- Nutsmaatschappijen
- Iconografische bronnen
- Toponymie
- Huidige gebruikers

1.2 Assessmentrapport

1.2.1 Beschrijving van de aardwetenschappelijke waarden

Het onderzoeksgebied kenmerkt zich aardwetenschappelijk als volgt:

Bron	Informatie
Tertiaire kaart ⁴	Formatie van Diest
Quartairgeologische kaart 1:50.000 ⁵	Profieltype 1: - ELPw: Eolische afzettingen van het Weichseliaan (Laat-Pleistoceen), mogelijk Vroeg-Holoceen. En/of - HQ: Hellingsafzettingen van het Quartair.
Geomorfologie ⁶	Kempen
Bodemkaart 1:50.000 ⁷	OB: Bebouwde zone. w-Zcfc: Matig droge zandbodem met weinig duidelijke ijzer en/of humus B horizont en met een klei-zandsubstraat beginnend op geringe of matige diepte (20-125cm), bestaande uit geelachtig of groenachtig materiaal.
Reeds verrichte boringen ⁸	Er werden nog geen boringen uitgevoerd binnen het plangebied.
Hoogtekaart ⁹	Tussen 41 en 42m TAW.
Bodemerosie ¹⁰	Zeer weinig erosiegevoelig

Volgens de Tertiaire kaart (65 tot 1,7 miljoen jaar geleden) is in de omgeving van het plangebied de Formatie van Diest aanwezig. Deze groenig tot bruinig, glauconietrijke half grove zanden zijn steeds zwak kleihoudend (kleverig), met aan de top veelvuldige violette kleilaagjes. De formatie werd gevormd tijdens het Tortonien en Vroeg-Messinien (ongeveer 11 tot 7 miljoen jaar geleden). Ze werd gevormd tijdens de laatste grote transgressie van de zee vanuit het noorden, waarbij een groot deel van de landmassa, inclusief België, onder water viel. Plaatselijk kan de formatie 100m dik zijn.¹¹ De virtuele boringen bevestigen de aanwezigheid van de Formatie van Diest binnen het plangebied. Dit pakket zou ter hoogte van het plangebied een dikte van ongeveer 75m hebben en zou beginnen op een diepte van ongeveer 1m –mv.¹²

Doordat het plangebied ten noorden van de Demer gelegen is, wordt het tot de zandige Kempen gerekend. De omgeving van Heusden-Zolder kent een heuvelachtig reliëf met getuigeheuvels, waar droge zandgronden en natte lemige zandgronden in de beekvalleien van de Mangelbeek, de Laembeek en de Echelbeek voorkomen.¹³

Volgens de Quartair geologische kaart werden de Tertiaire afzettingen afgedekt door dekzanden. Deze dekzanden zijn van niveau-eolische oorsprong en dateren uit het Weichseliaan (Laat-Pleistoceen). Het quartaire pakket zou amper 1m dik zijn ter hoogte van het plangebied.

⁴ <http://www.geopunt.be/kaart>.

⁵ <http://www.geopunt.be/kaart>.

⁶ <http://www.geopunt.be/kaart>.

⁷ <http://www.geopunt.be/kaart>.

⁸ <http://www.geopunt.be/kaart>.

⁹ <http://www.geopunt.be/kaart>.

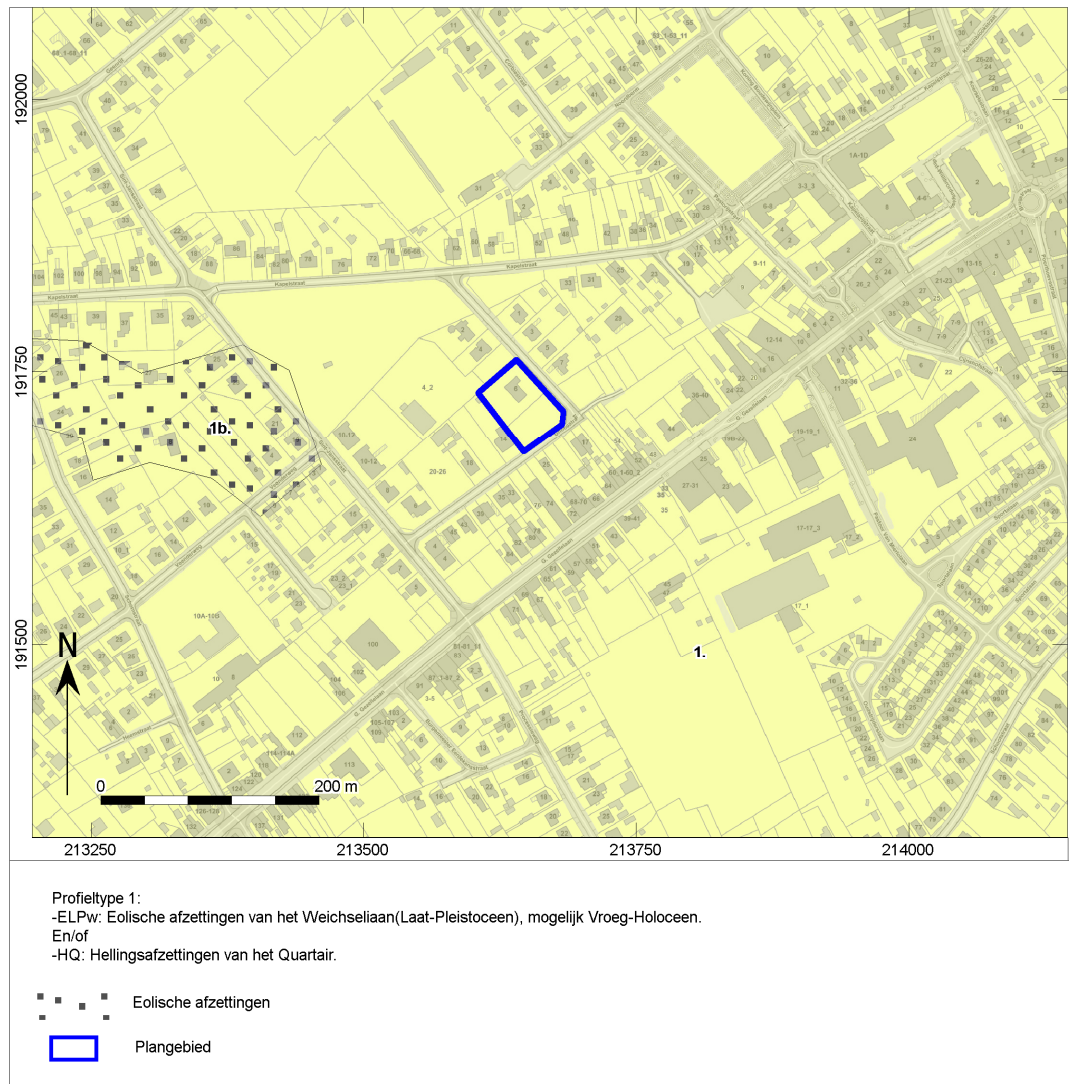
¹⁰ <http://www.geopunt.be/kaart>.

¹¹ Gullentops, F, Vandenberghe, N, 1995.

¹² <https://www.dov.vlaanderen.be/zoeken-ocdov/virtueleboring.html?x=213651.2000000002&y=191719.61500000002&left=G3DV2&right=HCOV>

¹³ <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/120954>

Tijdens het Weichseliaan (116000 tot 11700 jaar geleden) heerste in het noorden van Vlaanderen een poolklimaat en kenmerkte het landschap zich door een toendravegetatie. Omdat de begroeiing schaars was, lag de bodem bloot aan winderosie. Op deze wijze werd door de wind veel bodemmateriaal verplaatst en in de vorm van glooiende dekzandpakketten weer afgezet. Door de toenemende temperatuur tijdens het Holoceen (de laatste 10.000 jaar op de geologische tijdschaal) begon zich een dicht vegetatiedek te ontwikkelen. Sedimenten werden hierdoor vastgelegd en in de dekzanden begonnen zich bodems te ontwikkelen.

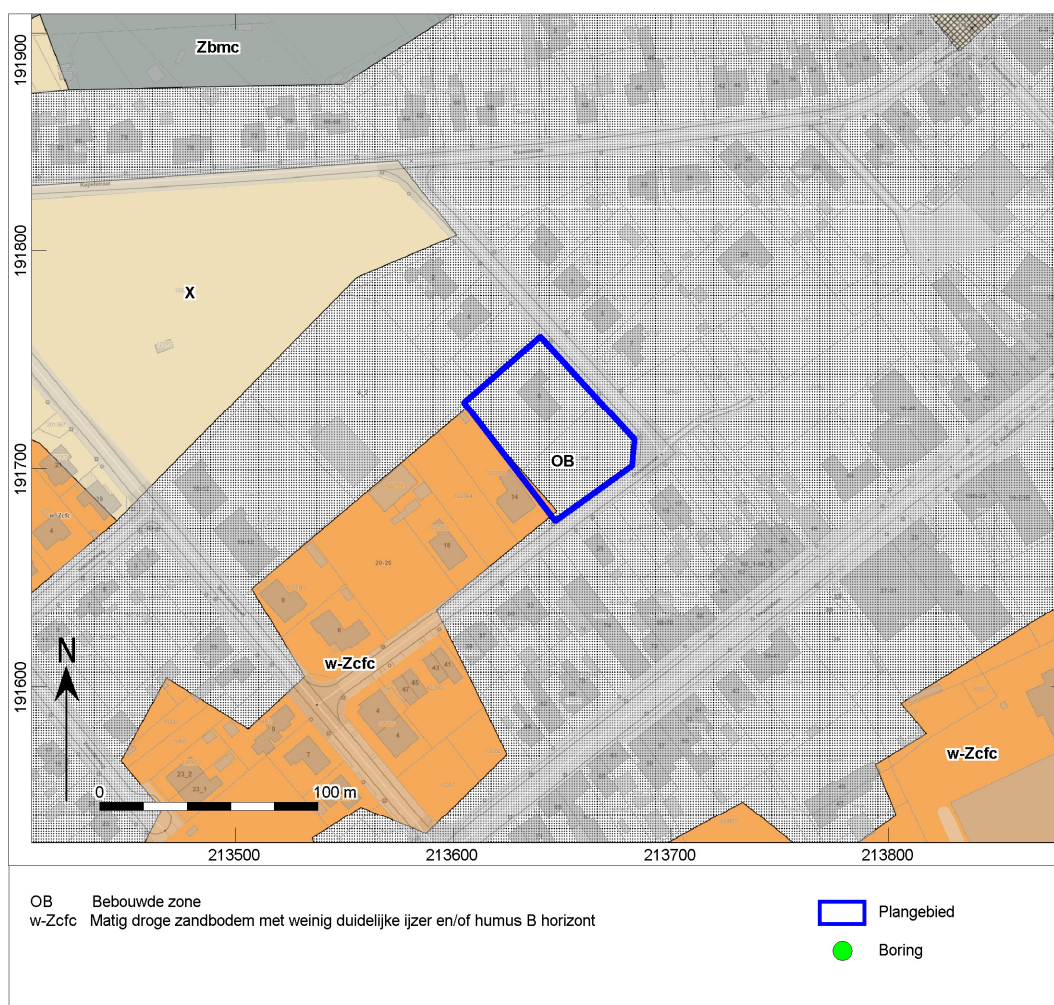
Afb. 9. Locatiekaart van het plangebied op de Quartairgeologische kaart.

Volgens de bodemkaart is het grootste deel van het plangebied binnen een bebouwde zones gelegen. Dit betekent dat het bodemprofiel reeds gewijzigd of vernietigd zou zijn door het ingrijpen van de mens. In het zuiden van het plangebied komt echter een smalle strook van een matig droge zandbodem met weinig duidelijke ijzer en/of humus B horizont (w-Zcfc) voor met een kleisubstraat dat begint op een geringe tot

matige diepte (20 – 125cm) en dat bestaat uit geel- of groenachtig materiaal. Vermoedelijk komt dit bodemtype ook voor ter hoogte van de bebouwde zone. Ter hoogte van de w-Zcfc-bodem kunnen op een diepte van ongeveer 60 tot 90cm –mv roestverschijnselen voorkomen. Deze vormen bruinachtige diffuse vlekken en zijn mogelijk niet erg duidelijk.¹⁴

Voor zover bekend, werden nog geen boringen uitgevoerd binnen het plangebied. Ook in de directe omgeving van het plangebied zijn geen relevante boringen gekend.

Het plangebied is op ongeveer 540 ten zuiden van de Halbeek en op ongeveer 790m ten westen van de Schootsbeek gelegen.

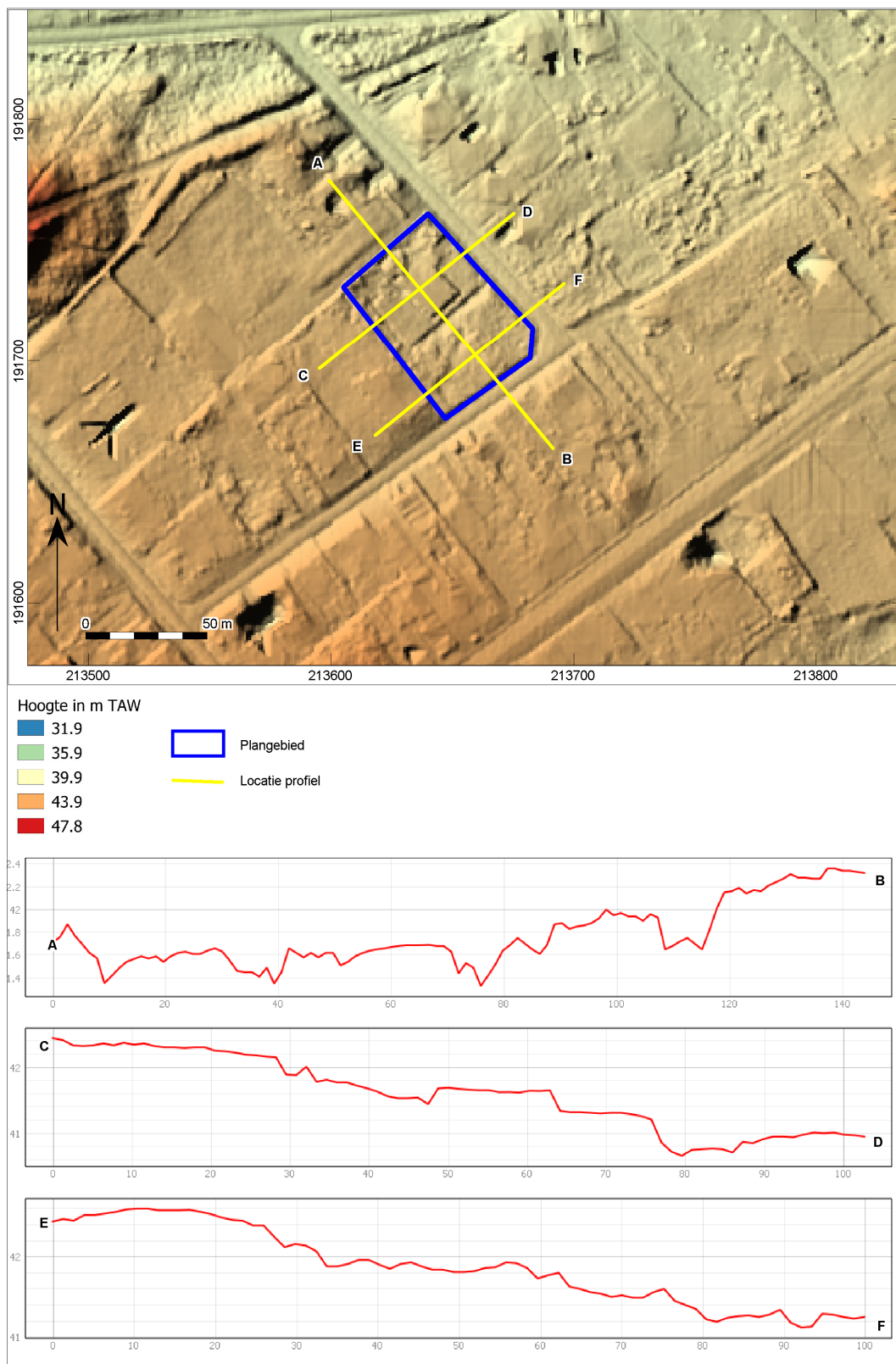
Afb. 10. Het plangebied op de bodemkaart.

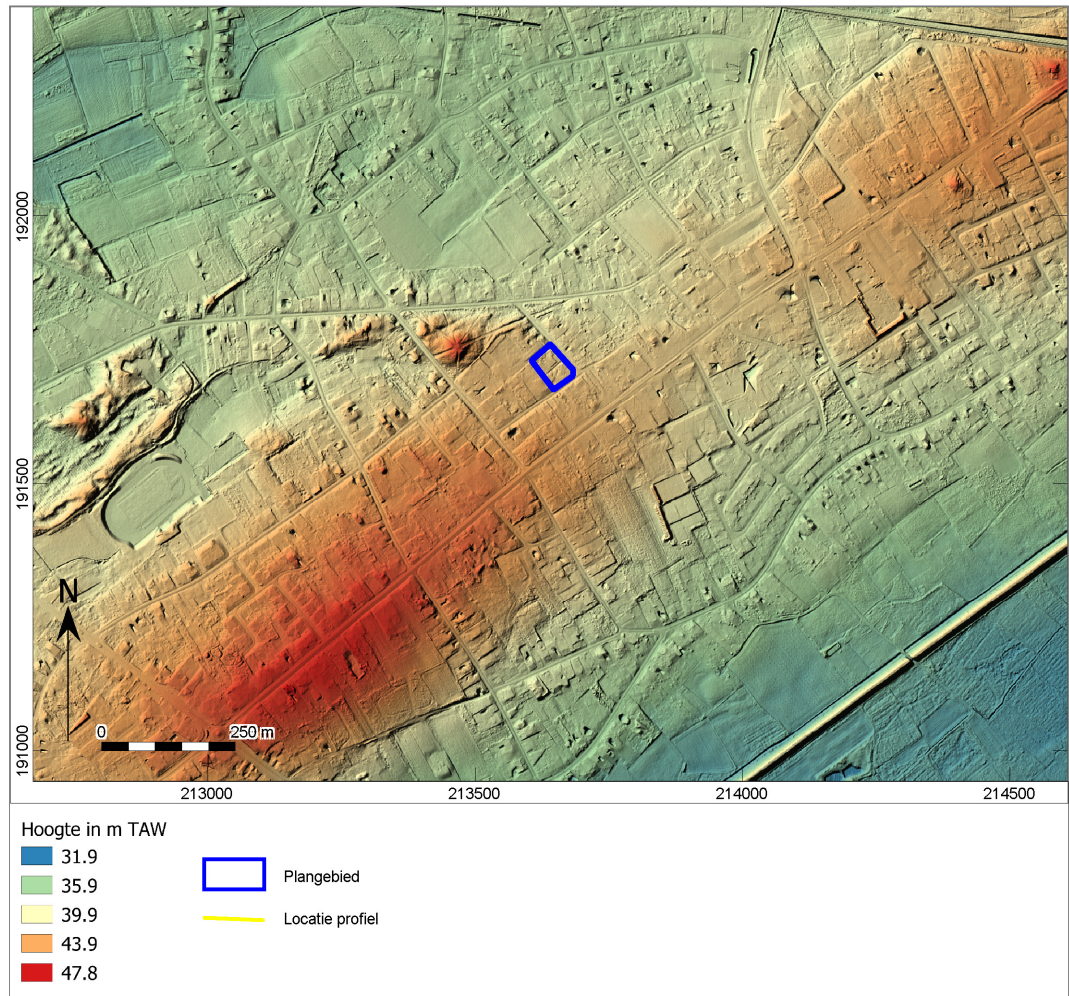
Volgens de hoogtekarten (afb. 11 - 12) is het plangebied op de flank van een dekzandrug gelegen. Binnen het plangebied stijgt het terrein van het noorden naar het zuiden. De hoogte varieert tussen ongeveer 41 en 42m TAW. De profielen lijken een grotendeels natuurlijk verloop weer te geven. Ter hoogte van het

¹⁴ Baeyens, L, 1975.

bestaande bebouwing werd het terrein echter genivelleerd. Dit kan afgeleid worden van de profielen A-B en C-D. Deze nivellering ging gepaard met een ophoging tot 40cm.

Volgens de topografische kaarten uit 1873 en 1939 (afb. 17 - 18) was het gebied op een hoogte tussen ongeveer 42 en 43m gelegen. Dit zou erop kunnen wijzen dat het terrein binnen het plangebied ondertussen 1m afgegraven werd. Het DTM lijkt dit echter te weerleggen, waardoor het waarschijnlijker is dat dit verschil te wijten is aan de accuraatheid van de historische topografische kaarten.

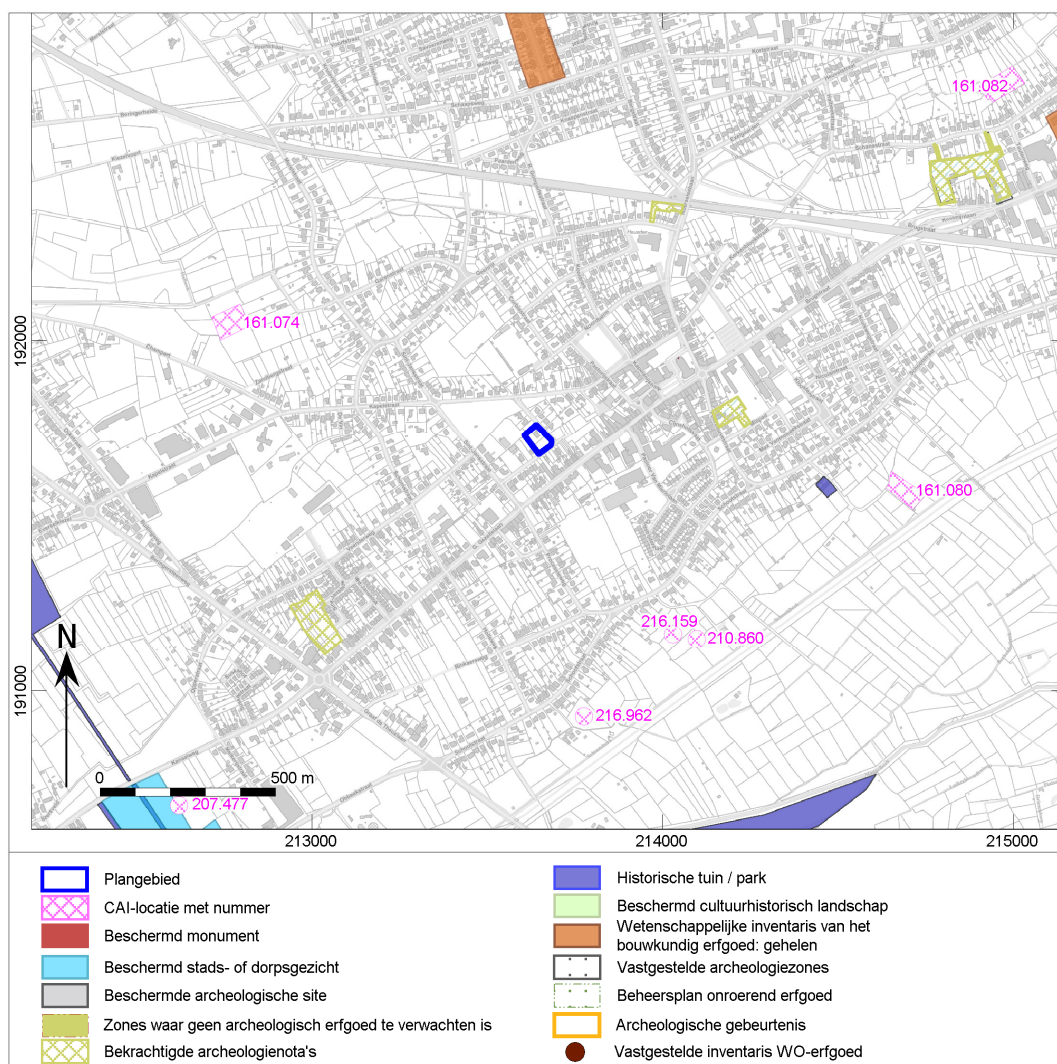

Afb. 12. Het plangebied op het Digitaal Terreinmodel Vlaanderen (DTM).

1.2.2 Beschrijving van bekende archeologische waarden

Voor het onderzoeksgebied zijn in de Centrale Archeologische Inventaris (CAI) van Onroerend Erfgoed de volgende archeologische waarden en ondergrondse bouwhistorische waarden vastgesteld (afb. 13):

Afb. 13. Uitsnede uit de Centraal Archeologische Inventaris van het onderzoeksgebied.

CAI nummer	Afstand t.o.v. plangebied	Datering	Omschrijving
161074	840m	Nieuwe Tijd	Schans van Geenrijt.
161080	970m	18 ^{de} eeuw	Schans van Schoot (Dorpsschans).
161082	1580m	17 ^{de} eeuw	Halschans (Exelschans).
207477	1400m	Romeinse Tijd Middeleeuwen Nieuwe Tijd WOII	Via metaaldetectie werden, in 2014, verschillende metalen voorwerpen aangetroffen, waaronder verschillende munten en restanten van de Tweede Wereldoorlog.
210860	650m	17 ^{de} eeuw 18 ^{de} eeuw	Via metaaldetectie werden in 2016 verschillende munten aangetroffen.
216159	600m	Nieuwe Tijd WOII	Via metaaldetectie werden in 2017 een aantal munten en andere metalen voorwerpen uit de Nieuwe Tijd aangetroffen, alsook enkele voorwerpen uit de Tweede Wereldoorlog.
216962	730m	Nieuwe Tijd	Via metaaldetectie werden in 2017 onder andere enkele munten uit de Nieuwe Tijd gevonden.

In de omgeving van het onderzoeksgebied zijn op basis van de CAI meerdere archeologische meldingen bekend. Drie van de meldingen gaan over schansen uit de Nieuwe Tijd die rondom het plangebied gelegen zijn. De overige meldingen gaan over vondsten die via metaaldetectie gevonden werden. De onderzochte terreinen bevinden zich echter allemaal in lager gelegen gebieden. Er werden (metaal)vondsten uit de Romeinse Tijd, de Middeleeuwen, de Nieuwe Tijd en de Tweede Wereldoorlog aangetroffen.

Er werden ook reeds enkele archeologienota's geschreven over terreinen in de omgeving van het plangebied. Zo werden een archeologienota en een nota geschreven over een gebied aan de Poorthoevestraat, op ongeveer 460m ten oosten van het huidige plangebied. Dit gebied is in een gelijkaardige landschappelijk context gelegen. De archeologienota bestaat enkel uit een bureaustudie. Op basis van deze bureaustudie werd besloten dat de verwachting aan eventuele archeologische resten uit het Laat-Paleolithicum en het Mesolithicum heel laag is. De verwachting aan eventuele resten en sporen vanaf het Neolithicum tot en met de Nieuwe Tijd is echter hoog. Hierdoor werd een proefsleuvenonderzoek geadviseerd.¹⁵

In de nota worden de resultaten van het proefsleuvenonderzoek besproken. Tijdens het proefsleuvenonderzoek werden vijf sleuven opengelegd. In de sleuven werden zeven profielputten aangelegd. Deze vertoonden allemaal een AC-profiel. Nergens werd een verbrokkelde B horizon of podzolbodem aangetroffen. Wel is er een plaggendeek aanwezig binnen het gebied. De C horizon startte op een diepte van ongeveer 60 tot 70cm –mv. Er werden achttien sporen aangetroffen, waaronder kuilen, paalkuilen en vlekken. De vlekken betroffen restanten van diepere A horizonten of zeer ondiepe (paal)kuilen die weinig informatie bevatten. Verder werden een aantal kleine paalkuilen aangetroffen die vermoedelijk een jonge datering hebben. Tenslotte werden nog een kuiltje met een zeer gevlekte vulling en een ondiep greppeltje aangetroffen. Door het ontbreken van vondstmateriaal konden deze niet gedateerd worden. Er werden geen nederzettingssporen of sporen behorend tot funeraire contexten aangetroffen. Uiteindelijk werd besloten dat verder onderzoek weinig tot geen kenniswinst zou opleveren, zodat de vrijgave geadviseerd werd.¹⁶

Er werd ook reeds een archeologienota geschreven voor een gebied op ongeveer 740m ten zuidwesten van het huidige plangebied. Dit terrein situeert zich op de locatie Sint-Jansblok in de hoger gelegen delen van het landschap. De archeologienota bestaat enkel uit een bureaustudie. Op basis van de resultaten van deze studie werd de verwachting aan eventuele resten uit het Laat-Paleolithicum en het Mesolithicum laag ingeschat. De verwachting aan eventuele resten en sporen vanaf het Neolithicum tot en met de Middeleeuwen werd echter hoog ingeschat. Op basis van deze gegevens werd de uitvoer van een proefsleuvenonderzoek geadviseerd. Voor zover bekend, werd dit onderzoek echter nog niet uitgevoerd.¹⁷

1.2.3 Beschrijving van de historische situatie, mogelijke verstoringen en bouwhistorische waarden

Historische situatie

In de 8ste eeuw behoorde Heusden samen met Beringen en Paal tot de bezittingen van Sint-Adelardus, abt van de abdij van Corbie. Het dorp werd in 929 voor het eerst vermeld als 'Husdinio', wat gasthuis of hospitium betekent.

In de 14de eeuw werd Heusden tot parochie verheven. Het behoorde toen tot twee heerlijkheden. Het noordelijk gedeelte stond onder de rechtsmacht van Beringen onder Loons recht en het zuidelijk gedeelte was afhankelijk van de heerlijkheid Vogelsanck. Deze verdeling bleef bestaan tot 1559. Toen werden de

¹⁵ Van Mierlo, 2017.

¹⁶ Jennes, et. al., 2018.

¹⁷ Schoups, 2018.

goederen verkocht aan Godfried van Bocholt en werden al de bezittingen onder een bestuur gebracht. Tijdens de Franse Revolutie werden de heerlijkheden afgeschaft.

Door de ontdekking van steenkool in 1901 en de daaropvolgende ontginning ervan in de naburige gemeenten Zolder en Beringen, veranderde Heusden in korte tijd van een landelijke gemeente in een typische mijn gemeente. In 1977 werd de gemeente bij Zolder gevoegd en ontstond de fusiegemeente Heusden-Zolder.¹⁸

Bouwhistorische schets

Op ongeveer 135m ten westen van het plangebied is de Sint-Janskapel gelegen, nabij de kruising van de Sint-Jansstraat en de Kapelstraat. De kapel werd in de eerste helft van de 19de eeuw opgericht in de neoclassicistische stijl. Ze bestaat uit twee traveeën en een halfronde absis onder een zadeldak met een zeshoekige dakruiter.¹⁹

Historische kaarten

De historische situatie is op verschillende kaarten als volgt:

Bron	Jaartal	Historische situatie
Ferraris kaarten ²⁰	1771-1778	Niet bebouwd.
Atlas der buurtwegen ²¹	Ca. 1840-1850	Niet bebouwd.
Vandermaelen kaarten ²²	1846-1854	Niet bebouwd.
Topografische kaart ²³	1873	Niet bebouwd.
Topografische kaart ²⁴	1939	Niet bebouwd.
Luchtfoto ²⁵	1971	Bebouwing aanwezig.
Luchtfoto ²⁶	1979-1990	Bebouwing aanwezig.
Luchtfoto ²⁷	2013-2015	Bebouwing aanwezig.

De Ferrariskaarten (Carte de Ferraris) zijn een verzameling van 275 gedetailleerde topografische kaarten van de Oostenrijkse Nederlanden. Zij kwamen tussen 1771 en 1778 tot stand onder leiding van Joseph de Ferraris, generaal bij de Oostenrijkse artillerie, veldmaarschalk in de Oostenrijkse Nederlanden. Het is de eerste systematische en grootschalige kartering, zowel in “België” als in heel West-Europa.²⁸ Hieruit blijkt dat het plangebied niet bebouwd is en dat het in een heidegebied gelegen is. In het noordwesten grenst het gebied aan een weg en ten zuidoosten aan akkers. Ten oosten van het plangebied zijn enkele gebouwen zichtbaar.

¹⁸ <http://toerisme.heusden-zolder.be/thema.aspx?id=5613> en <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/120953>

¹⁹ <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/22490>

²⁰ Ferraris 1771-1778.

²¹ onbekend 1840-1850.

²² Vandermaelen 1846-1854.

²³ <http://www.cartesius.be/arcgis/home/webmap/viewer.html?lang=nl>

²⁴ <http://www.cartesius.be/arcgis/home/webmap/viewer.html?lang=nl>

²⁵ <http://www.geopunt.be/kaart>.

²⁶ <http://www.geopunt.be/kaart>.

²⁷ <http://www.geopunt.be/kaart>.

²⁸ <http://nl.wikipedia.org/wiki/Ferrariskaarten>.

Afb. 14. Het plangebied op de Ferraris kaart.

Circa 60 jaar later werd de Atlas der Buurtwegen uitgegeven (afb. 15). Dit is een verzameling van boeken met overzichts- en detailplannen, daterend van rond 1840. Hierop valt af te lezen dat het plangebied nog steeds niet bebouwd is. De weg ten noordwesten van het gebied is niet meer zichtbaar. Het plangebied grenst nu echter wel in het noordoosten aan een weg. Ten oosten van het plangebied is nog steeds een gebouw zichtbaar.

De weergegeven percelen komen niet overeen met de huidige percelen.

Afb. 15. Het plangebied op de Atlas der Buurtwegen.

Een zestal jaar later zijn de Vandermaelenkaarten samengesteld. Dit is een verzameling historische kaarten gemaakt door Philippe Vandermaelen (1795-1869). Zijn "*Carte topographique de la Belgique*" is gemaakt tussen 1846 en 1854 op 250 folio's op schaal 1: 20.000. Volgens deze kaart loopt er een weg door het noorden van het plangebied. Verder is het gebied op een helling gelegen.

Afb. 16. Het plangebied op de Vandermaelenkaarten.

Op de historische topografische kaarten uit 1873 en 1939 (afb. 17 - 18) is zichtbaar dat er geen bebouwing aanwezig binnen het plangebied en dat het gebied bebost is. De weg die door het plangebied loopt volgens de Vandermaelenkaart, is niet meer zichtbaar op deze kaarten.

Volgens de topografische kaarten is het gebied op een hoogte tussen 42m in het noorden en 43m in het zuiden gelegen.

Afb. 17. Het plangebied op de topografische kaart uit 1873.

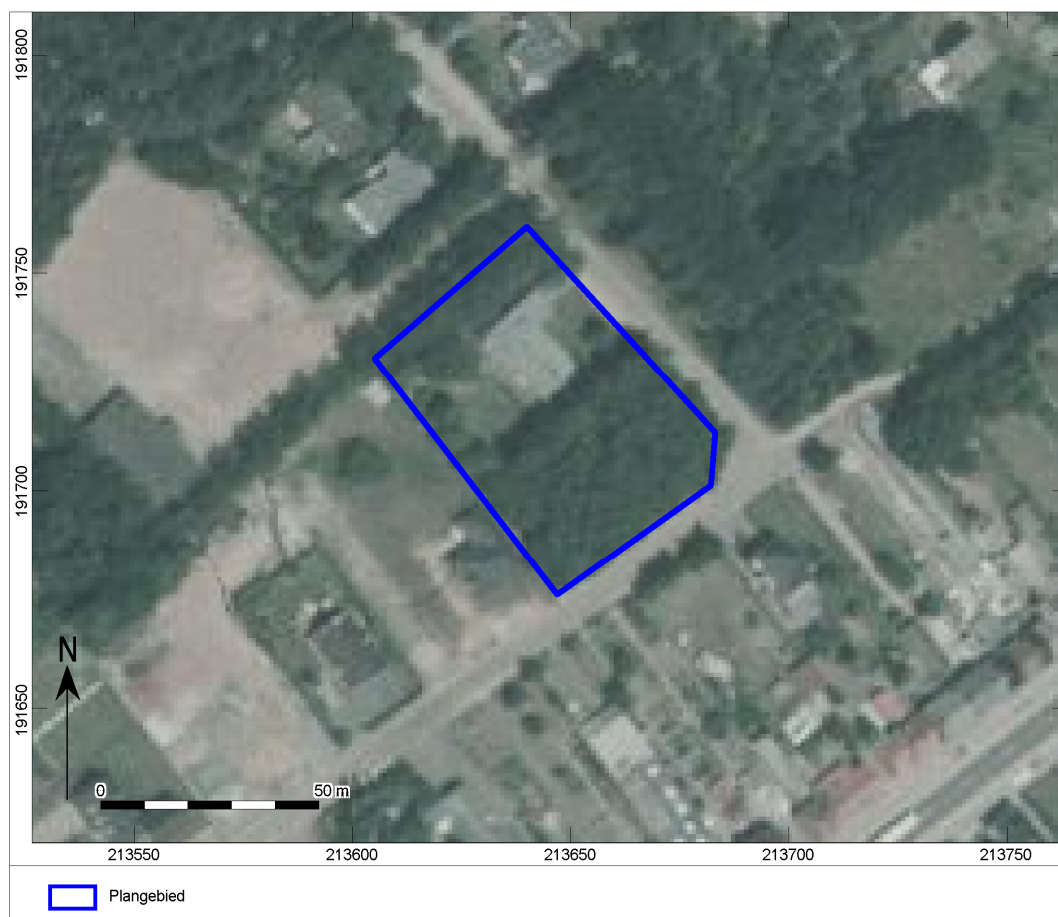
Afb. 18. Het plangebied op de topografische kaart uit 1939.

Vanaf de luchtfoto uit 1971 (afb. 19) is een gebouw zichtbaar in het noorden van het plangebied. Verder is het plangebied grotendeels bebost. Er lijken enkele verharde paden vanaf de woning naar de Ghoosstraat, die nu ook ten zuidoosten van het gebied loopt, te leiden. Deze verharde paden zijn echter niet meer zichtbaar op de foto's uit 1979-1990 en 2013-2015 (afb. 20 - 21).

Op de foto uit 2013-2015 is rond de woning een grotere tuinzone zichtbaar. De bebossing is op deze foto beperkt tot het zuidoostelijke deel van het plangebied. Van deze foto kan ook afgeleid worden dat het om een naaldbos gaat.

Afb. 19. *Het plangebied op de luchtfoto uit 1971.*

Afb. 20. Het plangebied op de luchtfoto uit 1979-1990.

Afb. 21. Het plangebied op de luchtfoto uit 2013-2015.

1.2.4 Potentieel tot kennisvermeerdering, verwachting en conclusie

De voor het bureauonderzoek opgestelde onderzoeksvraag *“Zijn mogelijk archeologische waarden in het plangebied aanwezig, en zo ja, wat is de specifieke archeologische verwachting?”* kan als volgt worden beantwoord:

Op basis van de aardwetenschappelijke gegevens kunnen in het plangebied resten vanaf het Midden-Paleolithicum voorkomen. De archeologische resten uit het Paleolithicum en het Mesolithicum manifesteren zich als een spreiding van vondsten zonder sporenniveau. Resten uit deze perioden bevinden zich aan of direct onder het oorspronkelijke maaiveld en manifesteren zich in de vorm van vuursteen en houtskoolconcentraties. Het plangebied situeert zich op de flank van een dekzandrug op enige afstand van water. De dichtstbijzijnde beek bevindt zich namelijk op ongeveer 540m ten noorden van het plangebied. Dit maakt dat de verwachting aan eventuele archeologische resten uit deze periodes laag ingeschat wordt. Vermoedelijk bevinden eventuele steentijdsites zich namelijk dicht bij de Halbeek en de Schootsbeek. In de omgeving van het plangebied zijn ook nog geen meldingen bekend van vondsten uit de Steentijd. Dit is echter eerder te wijten aan een gebrek aan onderzoek, dan dat het werkelijk een bewijs is voor de afwezigheid van een steentijdsite in de omgeving.

De ligging van het plangebied is echter wel gunstig voor de verwachting aan eventuele resten en sporen vanaf het Neolithicum tot en met de Middeleeuwen. Eventuele archeologische resten uit deze periodes kunnen tevens voorkomen vanaf het maaiveld. Een eventueel sporenniveau is het beste zichtbaar vanaf de basis van het maaiveld of vanaf de mogelijk aanwezige B horizont. Ook uit deze periodes zijn echter amper meldingen bekend en die meldingen die bekend zijn bevinden zich in de lager gelegen gebieden. Het gaat telkens over objecten die via metaaldetectie gevonden werden en daarbij moet er rekening gehouden worden dat de middels metaaldetectie gevonden voorwerpen zich mogelijk in secundaire context bevinden, bijvoorbeeld door aanvoer grond/bemesting van elders. De verwachting aan eventuele archeologische

resten en sporen vanaf het Neolithicum tot en met de Middeleeuwen wordt hoog ingeschat op basis van de landschappelijke ligging.

De verwachting aan eventuele archeologische resten en sporen uit de Nieuwe Tijd wordt gering ingeschat. Op de historische kaarten wordt namelijk geen bebouwing weergegeven binnen het plangebied.

In het noorden van het plangebied is reeds een gebouw (212m²) aanwezig met een verharde zone (158m²) rond. Ter hoogte van deze structuren is de bodem reeds verstoord. De exacte diepte van de verstoring is niet gekend, maar ter hoogte van de bebouwing dient vermoedelijk rekening gehouden te worden met een verstoring tot minstens 60cm –mv en ter hoogte van de verharding tot minstens 20cm –mv. Van de hoogtekaarten kan echter afgeleid worden dat het terrein genivelleerd werd ter hoogte van de bebouwing en dit tot circa 40cm. Dit betekent dat de verharding zich mogelijk grotendeels tot de ophogingslaag beperkt. Door de ophoging is het dus niet duidelijk in welke mate eventueel aanwezige resten en sporen reeds aangetast werden door de aanwezige structuren.

De beantwoording van de volgende onderzoeksvraag *“Worden mogelijk archeologische resten bedreigd door de geplande werkzaamheden?”* is als volgt:

Het doel van de geplande werken is om het plangebied in functie van woningbouw te gaan verkavelen. Er zullen vijf nieuwe loten gecreëerd worden. Eventuele archeologische sporen en resten zullen bedreigd worden door de funderings- en bouwwerken, maar ook door de aanleg van ondergrondse infrastructuur, zoals kabels en leidingen. Aangezien de diepte en de omvang van de bodemingrepen afhangen van de toekomstige bouwaanvragen, kan enkel uitgegaan worden van een minimumverstoring tot 80cm –mv.

De bodem zal dus bedreigd worden door de geplande bodemingrepen. Aangezien de toekomstige verstoringen afhankelijk zijn van de latere bouwaanvragen en dus nog niet exact gekend zijn, dient uitgegaan te worden van een integrale verstoring van het plangebied.

Gezien de beperkte omvang van de gekende bodemverstoring binnen het plangebied, kan besloten worden dat eventuele archeologische resten wel degelijk bedreigd worden door de geplande werken.

De beantwoording van de laatste onderzoeksvraag: *“Is het plangebied voldoende onderzocht en zo nee, welke vorm van nader archeologisch onderzoek kan worden geadviseerd?”* is als volgt:

Het plangebied werd nog niet voldoende onderzocht. Omwille van de hoge verwachting aan potentiële sporensites vanaf het Neolithicum tot en met de Middeleeuwen, wordt de uitvoer van een proefsleuvenonderzoek geadviseerd. Op deze manier kan gekeken worden of er archeologische sporen aanwezig zijn en hoe deze zich concentreren over het plangebied. Het proefsleuvenonderzoek kan mogelijk een grote kenniswinst opleveren.

Op basis van het bureauonderzoek werd de verwachting aan eventuele archeologische resten uit het Paleolithicum en het Mesolithicum echter laag ingeschat. Verder onderzoek naar dit soort sites wordt om deze reden kosten baten technisch niet interessant geacht. Er dient dus geen verder onderzoek te gebeuren naar steentijdartefactensites.

1.2.5 Samenvatting

In opdracht heeft het Vlaams Erfgoed Centrum in juli 2019 een archeologienota opgesteld naar de archeologische waarde van de locatie Ghoosstraat 6 te Heusden in de gemeente Heusden-Zolder (afb. 1 en 2). De archeologienota bestaat uit een bureauonderzoek en is uitgevoerd naar aanleiding van de voorgenomen verkavelingsplannen.

Op basis van het bureauonderzoek kan geconcludeerd worden dat binnen het plangebied een lage verwachting geldt aan eventuele archeologische resten uit het Paleolithicum en het Mesolithicum. Omwille van deze reden wordt verder onderzoek naar dit soort vindplaatsen kosten baten technisch niet interessant geacht.

De verwachting aan eventuele resten sporen vanaf het Neolithicum tot en met de Middeleeuwen wordt echter hoog ingeschat. Deze verwachting dient onderzocht te worden aan de hand van een proefsleuvenonderzoek.

Literatuur

- Agentschap Onroerend Erfgoed, 2016: Code van Goede Praktijk voor de uitvoering en rapportage over archeologisch vooronderzoek en archeologische opgravingen en het gebruik van metaaldetectoren, versie 2,0.
- Baeyens, L., 1975: *Verklarende tekst bij het kaartblad, Beringen 62W*, Centrum voor bodemkartering.
- Ervynck, A., S. Debruyne, R. Ribbens, 2015: *Assessment; Een handleiding voor de archeoloog*. Onroerend Erfgoed, Beleidsdomein Ruimtelijke Ordening, Woonbeleid en Onroerend Erfgoed.
- Ferraris, J., 1771-1778: *Kabinetskaart der Oostenrijkse Nederlanden en het Prinsendom Luik*.
- Fricx, E., 1712: *Carte de Pays-Bas*.
- Gullentops, F., N. Vandennerghe, 1995: *Toelichtingen bij de geologische kaart van België, Vlaams Gewest, Kaartblad 17, Mol, Schaal 1:50000*, drukkerij ministerie van economische zaken.
- Jacobs, P., M. de Ceulenaire, E. Stevens & M. Verschuren, 1993: Philosophy and methodology of the new geological map of the Tertiary formations, Northwest Flanders, Belgium. *Bull Soc belge Géol* 102,
- Jennes, N., J. Lemahieu & J. Huizer, 2018: *Poorthoevestraat, Heusden, gemeente Heusden-Zolder, Nota Proefsleuvenonderzoek*, VEC nota 460, Brugge.
- Kadaster, 1850-1864: *Topografische Militaire Kaart, kaartblad 56*. Nationaal Archief,
- Onbekend, 1840-1850: *Atlas der buurtwegen*.
- Schoups, A., 2018: *Sint-Jansblok, Heusden, gemeente Heusden-Zolder, een Archeologienota*, VEC nota 396, Brugge.
- Vandermaelen, F., 1846-1854: *Cartes topographiques de la Belgique*.
- Van Mierlo, T., 2017: *Poorthoevestraat, Heusden-Zolder, een Archeologienota*, VEC nota 187, Brugge.

Geraadpleegde websites

<http://nl.wikipedia.org/wiki/Ferrariskaarten>

<http://www.geopunt.be/kaart>

<https://dov.vlaanderen.be/dovweb/html/index.html>

<https://id.erfgoed.net>

<https://geo.onroenderfgoed.be>

<http://www.cartesius.be/arcgis/home/webmap/viewer.html?lang=nl>

<https://www.dov.vlaanderen.be/zoeken->

[ocdov/virtueleboring.html?x=213651.20000000022&y=191719.61500000002&left=G3DV2&right=HCOV](https://www.dov.vlaanderen.be/zoeken-ocdov/virtueleboring.html?x=213651.20000000022&y=191719.61500000002&left=G3DV2&right=HCOV)

<https://inventaris.onroenderfgoed.be/erfgoedobjecten/120954>

<http://toerisme.heusden-zolder.be/thema.aspx?id=5613>

<https://inventaris.onroenderfgoed.be/erfgoedobjecten/120953>

<https://inventaris.onroenderfgoed.be/erfgoedobjecten/22490>

Lijst van afbeeldingen en tabellen

Afb. 1. Locatiekaart van het plangebied.

Afb. 2. Aanduiding van het uit te voeren archeologisch onderzoek op het plan van de bestaande toestand op het terrein.

Afb. 3. Het plangebied op de luchtfoto uit 2018.

Afb. 4. Foto van het bestaande gebouw (uit het noordoosten getrokken).

Afb. 5. Foto braakliggend terrein en bestaande gebouw (uit het zuiden getrokken).

Afb. 6. Foto braakliggend terrein en bestaande gebouw (uit het oosten getrokken).

Afb. 7. Locatiekaart van het plangebied met locaties van de vermoedelijk verstoorde zones.

Afb. 8. Technische tekening van de geplande situatie.

Afb. 9. Locatiekaart van het plangebied op de Quartairgeologische kaart.

Afb. 10. Het plangebied op de bodemkaart.

Afb. 11. Het plangebied op het Digitaal Terreinmodel Vlaanderen (DTM), inclusief profiel hoogteverloop.

Afb. 12. Het plangebied op het Digitaal Terreinmodel Vlaanderen (DTM).

Afb. 13. Uitsnede uit de Centraal Archeologische Inventaris van het onderzoeksgebied.

Afb. 14. Het plangebied op de Ferraris kaart.

Afb. 15. Het plangebied op de Atlas der Buurtwegen.

Afb. 16. Het plangebied op de Vandermaelenkaarten.

Afb. 17. Het plangebied op de topografische kaart uit 1873.

Afb. 18. Het plangebied op de topografische kaart uit 1939.

Afb. 19. Het plangebied op de luchtfoto uit 1971.

Afb. 20. Het plangebied op de luchtfoto uit 1979-1990.

Afb. 21. Het plangebied op de luchtfoto uit 2013-2015.

Tabel 1. Overzicht van de verschillende (pre)historische perioden.